

földbe mélyített házat. A Bem utcai csatlakozás vonalában, a kidobott földből kevés, jellegtelen őskori cserepet gyűjtöttem, az árok falában jelenség nem mutatkozott.

Temető utca 13. (KÖH 89073): A szennyvízbekötés kidobott földjében megbolygatott vázhoz tartozó csonttöredékeket figyeltem meg, de az árok falát már nem tudtam megvizsgálni. A lakók elmondása szerint telkükön és a szomszédban is kerültek már elő már sírok. A temető kora ismeretlen.

Ülepítők (Börgyártól keletre) (KÖH 65158): A börgyártól kb. 800 m-re K-re tervezett szennyvíztelephez vezető dűlőút nyomvonalában ásott nyomóvezeték árkanak falában, az egykori börgyári ülepítők vonalában, kb. 20 m hosszan egy, a 160 cm mély árok teljes mélységéig lemélyedő, nagy méretű, talán természetes eredetű, egyetlen, talán római cserepet tartalmazó objektumot, valamint egy kis méretű, leletmentes, sekély gödröt figyeltem meg.

Vasúti hídtól Ny-ra (Újsor) (KÖH 65144): Az Ódor János Gábor által 2008-ban megelőző feltárás keretében feltárt Árpád-kori teleprészletől néhány 10 m-re É-ra, a 61-es főút magas partja szélén három kisebb közműkereső aknát ástak. A kidobott földből több középkori kerámiát gyűjtöttem.

Várkert utca (Petőfi utca – Várkert utca) (KÖH 72355): a két párhuzamos, Ny–K irányú utca közepén egy egykori, É–D-i irányú, feltöltött Sió-meder helye azonosítható, amely egy ÉK-DNy irányú, félszigetszerű földnyelvet ölelt körül, amelyen bronzkori és Árpád-kori, középkori, török kori település található. A Petőfi utcában a 9/A és 10. sz. házak határától a 16. sz. ház vonaláig kb. 150 m hosszan 17 objektumot különítettünk el Czövek Attilával, 6 bronzkori, 1 középkori, 5 török kori, 1 újkori és 4 ismeretlen korú gödröt. A Várkert utcában a 18. sz. háztól a 15. sz. ház vonaláig összesen 39 objektumot különítettem el az alábbi megoszlásban: 11 bronzkori, 3 Árpád-kori, 5 középkori, 5 török kori, 3 újkori és 10 ismeretlen korú. Az objektumok egy oszlopyuk és egy földbe vájt kemencével ellátott bronzkori veremház kivételével kisebb-nagyobb gödrök, a török kort tekintve pedig mély vermek voltak. Az utca Petőfi utcai találkozásánál további 2 újkori gödör került elő. A Várkert utca K-i szélén az út alapozása és az árok alja között kb. 120 cm vastag, szórvány leleteket tartalmazó, valószínűleg 18. századi, töltött réteg húzódik az egykori Sió-ág irányába, amelyből több késő-középkori, török kori és újkori kerámiát gyűjtöttem, köztük egy későközépkori kályhacsempe-töredéket. A Petőfi u. 7. sz. előtt 5 db 1-2 m hosszú, kihegyezett, valószínűleg 18–19. századi gerenda került elő, amelyek a Sió mellékágán át vezető hídhöz tartozhattak.

Víghegy u. 9-10.-Székelyi u. 10-15. (KÖH 23287): A Víghegy u. 9–10. sz. házak előtt 1986-ban közműfektetés során sírokat bolygattak meg. A kivitelezés objektív okok miatt felügyelet nélkül készült el, de a temető kiterjedését így is jelzi, hogy az említett házaktól ÉK-re kb. 150 m-re, a Kálvin és a Víghegy utcák találkozásánál a kidobott földben Czövek Attila emberi combcsontot figyelt meg július 1-jén. A Székelyi út felett, a Víghegy u. D-i oldalán húzódó löszfalban további két, ÉNy–DK tájolású, melléklet nélküli csontváz részletét dokumentáltam október 7-én.

Munkatárs: Czövek Attila és Pap Csilla.

K. NÉMETH ANDRÁS

290. Simontornya határa (Tolna m.) Ő, A

Derék-hegy (KÖH 88075): Lakossági bejelentéstől megtudtuk, hogy Simontornyától DNy-ra, a Derék-hegy igen meredek Ny-i részének tetején, egy elhagyott, részben beszakadt pince löszfalában lókoponyát találtak, a leomlott földből pedig embercsontok és kisebb bronzlemez került elő. Február 26-án helyszínelést végeztünk, március 11-én részben átvizsgáltuk a leszakadt földet, újabb lemezke- és néhány kisebb embercsontdarabot találtunk. A pince falát megnyesve a lókoponya Ny-i része mellől egy U-átmetszetű, apró szegeccsel átfűrt, szerves anyagra hajtott lemezke darab került elő. A lókoponyától Ny-ra megtaláltuk az eltemetett kiesett jobb combcsont-fejcsének lenyomatát, az emberi váz jobb felkarcsontjának alsó végét, továbbá a jobb oldali alsó borda végét. A sírfolt tájolása nagyjából ÉNy–DK irányú. Márc. 27-én elvégeztük a sír feltárását. 65 cm mélyen a sírgödör DNy-i sarkában megtaláltuk a bolygatott alsó állkapcsot, tehát a sírt még az avar korban kirabolták. Az egyik medencecsont a koponyán jelentkezett, a másik a koponyától É-ra kb. 10 cm-re. A sírgödör mélysége az egykori humusz alatti szinttől mérve 75–85 cm. A koponyától Ny-ra, a bolygatott részen 3 vastárgy kisebb töredékét találtuk és egy elkeskenyedő végű, elliptikus alakú lapos csonttárgyat, valószínűleg íjlemez töredékét, egy ezüstlemez-töredéket, valamint egy állatesontot. A sírből több apró, töredékes ezüstlemez került elő. A jobb oldali bordák között és a bal felkar mellett-alatt vas nyílhegyet figyeltünk meg. A bal felkarcsonttól D-re, a bordák mellett egy ezüstlemezke mellett apró vastárgy került elő. A bal orsócsont alá nyúlva egy, az említetthez hasonló csontlemez találtunk. A lókoponya a bal alkaron és a megbolygatott medencén feküdt. A lovas temetkezés bizonyára részleges lehetett, a ló vázából csak a koponya került elő. Az újkori pince beásása a csontvázat kissé ferdén, a jobb felkarja alja és a bal alkar alja vonalában vágta ketté. További sírokról a dombtetőn nincs tudomásunk, nem tudjuk, hogy magányos sírról vagy kisebb temető egy sírjával van-e dolgunk.

Munkatárs: Pap Csilla.

Halom-dombi-dűlő (KÖH 88077): február 26-án lakossági bejelentésre kiszálltunk a várostól 1,5 km-re, a Sió által egykor három oldalról közrefogott, a folyó újkori medre által kettévágott lelőhelyre, amelyen a bejelentő őskori kerámiát, bronztört és -tűt, kilenc római érmet, valamint egy középkori övkapcsoló pálcát talált. A dombon csak jellegtelen őskori kerámiát találtunk, további fémleleteket nem. A római érmekek közül hét valaha valószínűleg össze volt tapadva, bizonyára éremlelet részei lehettek.

K. NÉMETH ANDRÁS – CZÖVEK ATTILA

291. Siófok, Rekettyés (KÖH 86191)

(Somogy megye) B

A Siófok agglomeráció szennyvízcsatornázása és szennyvíztisztítása (Szennyvíztisztító telep építése) KEOP–1.2.0/09-11-2012-0014 beruházáshoz kapcsolódó terepbejárást két alkalommal, 2014. január 22-én, és a tervek megbízónk általi módosítása következtében 2014. március 20-án is, az MNM NÖK munkatársai végezték el.

Az érintett terület Siófok településtől és az M7 autópályától D-re, a Sió-csatorna É-i oldalán, a csatorna és a vasút által határolt területen fekszik. A terepbejárás eredményeként a tervezett

szennyvíztisztító telep területén, az őszi vetésben közepes és rossz megfigyelési viszonyok között késő bronzkori edénytöredékeket találtunk. Itt a vizenyős részből kissé kiemelkedő, mintegy 200×100 m nagyságú területen a leletek egy új, eddig ismeretlen régészeti lelőhelyet rajzolnak ki.

A terepbejáráson részt vettek: Tokai Zita Mária régész és Spolár Erika múzeumi asszisztens.

TOKAI ZITA MÁRIA

292. Solt, Kál (Kalimajor) (KÖH 27196)

(Bács-Kiskun megye) U, Á, Kk

A Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Központ Magyar Őstörténeti Témacsoportjának egyik kijelölt célja a honfoglalás kori régészeti leletkataszter felújítása, a benne szereplő adatok folyamatos ellenőrzése, hitelesítése és online adatbázisban való közreadása. Az MTA BTK Régészeti Intézetének munkatársai e programhoz kapcsolódóan kezdtek hozzá a Solt külterületén fekvő kalimajori lelőhely kutatásához. A munka kijelölt célja az volt, hogy körülhatárolja a korábban itt megtalált régészeti lelőhelyet.

A lelőhely Solttól D-re, a Duna közvetlen közelében fekvő Teleki-kastély kertjében található. A kastély egy, a Duna árteréből kiemelkedő, nagy méretű, É–D-i irányú hordalékhalmon épült. Az árvizektől védett sziget vagy félsziget jellegű dombot a helyi népnyelvben temető hátnak nevezték, melyen a kastély építése során, az 1920-as években „rengeteg csontvázat találtak”. 1966-ban a kastély É-i oldalán a közművezetékek cseréje során szintén találtak csontvázakat.

2014. szeptember 1–30. között folytattuk a lelőhely kutatását. A feltárás során 3 szelvényt nyitottunk és összesen 25 régészeti objektumot tártunk fel. Az 1. szelvényt az 1966-ban megbolygatott területen nyitottuk, s abban megtaláltuk a közművezetékeket, míg a visszatöltött földben 13–14. századi kerámiatöredékeket, középkori fémtárgyakat (többek közt egy csikószabla maradványait) és szórvány csonttöredékeket is sikerült fellelnünk; azonban *in situ* régészeti objektumot nem sikerült megfigyelnünk. A 2. és a 3. szelvényt az 1. szelvénytől É-ra, attól pár m-re, a kert területén nyitottuk meg úgy, hogy a kert fáiak gyökérzetét ne bolygassuk meg. E két szelvényben a felső, tömött, iszapolt rétegben csak két objektum feltárását sikerült megfigyelnünk, melyek az ott talált leletek alapján egy 13–14. századi településhez, a területre lokalizálható elpusztult Kál (Kiskall) faluhoz tartoztak. A szelvényekben szórványosan újkőkori edénytöredékek is előkerültek. Az öntéstalaj eltávolítása után rajzolódott ki a 11. századi sírok feltárása. A temetkezések É–D-i sorokat alkottak. Az elhunytakat Ny–K-i tájolású, általában lekerekített téglalap alakú sírgödörbe, nyújtott helyzetben, a hátukra fektették. A fentebb említettől két sír kialakítása tért el: a 8. sír esetében a sírgödör K-i vége összeszűkül, s a gödör formája szorosan követte az egymás mellé helyezett lábszárak vonalát; míg a 12. sírnál a sírgödör padkás kialakítását is sikerült megfigyelni a bontás során. Maguk a sírgödör mélysége változatos volt: a legsekélyebekben elhelyezkedő vázak közvetlenül a 0,7 m mélységben megfigyelt objektumfoltok alatt kerültek elő; míg a mélyebbek esetében akár további fél m-es mélységet követően értük el ezt a szintet. A feltárt temető rész szerkezete megfelel a nagy sírszámú, 10–11/12. századi; valamint a 11. században nyitott falusi temetőkének. A feltárt sírok jelentős része melléklet nélküli

volt. A legáltalánosabb mellékletek a 11. századi közösségekre jellemző S-végű karikaékszerek voltak, előkerültek továbbá egyszerű karikaékszerek is, valamint két sírban (15. és 23. sír) ezüstgyűrűt találtunk. Az egyik darab ún. álvásírásos gyűrű, míg a másik darab elkalapált végű sodrott ezüstgyűrű volt. A gyűrűk, valamint a 7. sírban talált ásványi eredetű és aranyfóliás gyöngyök a 11. századra keltezhetőek, ami egyúttal a temető részlet korát is meghatározza.

A lelőhely hitelesítése sikeresen lezárult. Kiderült, hogy azon a kiemelkedő dombon, melyre a Teleki-kastélyt építették, egy nagy kiterjedésű Árpád-kori temető volt egykoron. A kutatásunk során a temető használatának kezdetét és pontos végét sem tudtuk megállapítani, mivel az általunk feltárt emlékek kivétel nélkül arra utalnak, hogy a temető 11. századi szejletét sikerült feltárunk. Mindebből adódóan továbbra is kérdéses marad, hogy egy olyan temető töredéke került-e elő a lelőhelyen, melyet már a 10. században megnyitottak; vagy egy olyané, amit csak a 11. században kezdtek használni az itt élők. E kérdés, a megítélésünk szerint nem is biztos, hogy a későbbiek során kideríthető lesz, hiszen a hitelesítő feltárásunk alapján nyilvánvaló, hogy a temető központi magja a mai kastély helyén lehetett; vagyis azt az építéskor jórészt szétrombolták. A temető rész további kutatását pedig a kastélykert dús növényzete nehezíti; így nagyobb léptékű kutatásokra csak a kert átalakítása esetén nyílna lehetőség.⁸⁰

Munkatársak: Petkes Zsolt, Türk Attila (MÖT), Soós Rita (SzTE), Merva Szabina (RI). Konzulens: Takács Miklós.

LANGÓ PÉTER

293. Somogybükkösd határa (Somogy megye) R, Kö

Csurgói kistérségben a szélessávú optikai körzethálózat fejlesztés projekthez kapcsolódó földmunkákkal párhuzamosan az MNM NÖK munkatársai régészeti szakfelügyeletet végeztek. Ennek során Somogybükkösd határában két helyszínen régészeti érintettséget tapasztaltunk.

Havas Boldogasszony templom (KÖH 84493): 2014. május 7-én a 3. szakaszon, Somogybükkösd belterületén a templom domb K-i oldalán néhány középkori kerámiatöredéket találtunk a kábelárokba kiásott földben, ám hozzájuk tartozó régészeti jelenség nem mutatkozott az árok profiljában.

Szőlőhegy (KÖH 87219): 2014. június 19-én a 4. szakaszon, Somogybükkösd külterületén, a faluból É felé kivezető út mentén, egy névtelen vízfolyásra meredeken lejtő É–D-i domb gerincén, régészeti megfigyelés során egy objektumot tapasztaltunk, melyet a géppel ásott árok kettévágott. Itt egy késő rézkori (badeni kultúra) gödör jelentkezett, melynek dokumentálását elvégeztük, a belőle napvilágra került kerámiatöredékeket és köeszközt elcsomagoltuk. Ez a régészeti jelenség egy új, korábban ismeretlen lelőhelyhez tartozik.

A szakfelügyeletet végezte: Tokai Zita Mária régész és Spolár Erika múzeumi asszisztens.

TOKAI ZITA MÁRIA

80 A feltárás ismertetése: Langó Péter, Petkes Zsolt és Soós Rita: Beszámoló a Solt-Kalimajor lelőhelyen folytatott kutatásról. In: Balogh Csilla, Petkes Zsolt, Sudár Balázs és Zsidai Zsuzsanna: ...in nostra lingua Hringe nominant. Tanulmányok Szentpéteri József 60. születésnapja tiszteletére. Budapest–Kecskemét 2015, 201–220.